

כנפיים של קרמבו
תנועת נוער לצעירים
עם ובלי צרכים מיוחדים

כנפיים של קרמבו' מודל לשילוב – מתפיסה חינוכית לגישה מקצועית

מאת: קלאודיה קובי, מירב בועז, מירב זייגר-קובר

המאמר נכתב בלשון זכר אולם פונה בהתאמה לכל המינים

בכנפיים של קרמבו' אני באמת מרגיש שאני יכול להיות מי שאני, שרואים אותי, את אורי, בלי כיסא הגלגלים, בלי הנכות, בלי התווית 'צרכים מיוחדים'. בשלוש השנים האחרונות שאני בתנועה, החיים שלי השתנו מהקצה לקצה. מילד די בודד שלפעמים מתבייש שהוא אחר, הפכתי לנער עם הרבה חברים שלא מתבייש שהוא שונה ושודע שגם לו יש כנפיים וגם הוא יכול לעוף'...
(אורי, חניך מסניף באר שבע 2015).

בארגון החברתי-חינוכי 'כנפיים של קרמבו' המושג 'שילוב' הינו עמוד תווך בהקמת התנועה והזרז המרכזי לפעילותה.

הגדרות שונות מתייחסות ל'שילוב' בהקשר של הכלת אדם עם מוגבלויות, מילוי אחר זכותו של אדם עם מוגבלות להיות שייך ועוד. ב'כנפיים של קרמבו' השילוב עובר כחוט השני בכל מעגלי החיים של התנועה- מתחיל בהטמעת האידיאולוגיה וממשיך בהגדרת הפרקטיקה של התאמת הסביבה, השיטה, ההתנהלות, הליווי והתמיכה לצרכים הייחודיים של האדם, כך שהוא משמעותי ושותף בתהליך השילוב והינו אקטיבי בו.

1. מבוא

1.1 הכללה ושילוב – בירור מושגי

הכללה ושילוב של אנשים עם מוגבלות בפעילויות יומיומיות כרוכה בשינוי מדיניות ודרך פעולה כך שיאפשרו לזהות ולהסיר חסמים תפיסתיים, פיזיים, תקשורתיים ועוד המעכבים את יכולתם של יחידים להשתתף באופן מלא בחברה. רק בחינה וטיפול הוליסטיים בסוגיה וביצוע הערכה ומדידה לתהליכים, יבטיחו הצלחת השילוב וההכללה.

מטרת עקרון 'עיצוב אוניברסלי' היא לפשט את החיים לכולם על ידי הפיכת מוצרים, תקשורת, ואת הסביבה הפיזית שמישים יותר לאנשים רבים ככל האפשר במחיר נמוך או ללא תוספת. עיצוב אוניברסלי שימושי עבור משתמשים מכל היכולות והגילאים וכמובן מאפשר שילוב והכללה (NDA, 2007).

ארגון החינוך של ויסקונסין ארה"ב¹ מגדיר 'שילוב' כמושג המבטא מחויבות לחנך כל ילד בצורה המתאימה לו ביותר, על מנת לאפשר לו להיכלל במסגרת אליה היה משתייך אלמלא הלקות. תומכי השילוב שם טוענים כי מדובר בסוגיית זכויות אזרח- הבטחת זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות, הכוללות הזכות להנגשה והזכות לשוויון הזדמנויות.

¹ – The Wisconsin Education Association Council
WEAC .<http://weac.org>

כנפיים של קרמבו

תנועת נוער לצעירים
עם ובלי צרכים מיוחדים

1.2 מימוש עצמי והגשמה כצורכי בסיס

1.2.1 מימוש הפוטנציאל האישי

התיאורטיקנים ההומניסטים טענו כי טבע האדם בריא וטוב במהותו. האדם מכוון ליצירת קשרים אישיים חיוביים וצרכיו הבסיסיים אינם מצויים בקונפליקט עם דרישות החברה. העיקרון המרכזי העומד בבסיס הפסיכולוגיה ההומניסטית הינו האמונה **בהגשמה עצמית** כגורם מרכזי בעיצוב והנעת האישיות: האדם מגיע אל העולם עם צרכים ונטיות מולדות, כאשר אחת מהן המרכזית, לטענת קארל רוג'רס, (Rogers 1959) פסיכולוג הומניסטי שהסכים עם ההנחות העיקריות של אברהם מאסלו, (Maslow 1943) היא הצורך במימוש הפוטנציאל העצמי, בגדילה אישית ובהתמודדות עם אתגרים באופן אשר יביא לגדילה והתפתחות נפשית. לטענתו של רוג'רס, התנהגויות אנטי חברתיות חורגות מטבעו האמיתי של האדם, כיוון שכאשר אדם חי בתנאים מתאימים - הוא מתפתח ליצור טוב וחברתי. קרל הוסיף כי על מנת שיוכלו בני האדם "לגדול", הם זקוקים לסביבה המספקת להם **כנות** (פתיחות וחשיפה עצמית), **קבלה** (שיזכו ליחס חיובי ללא תנאי), **ואמפתיה** (סביבה שמקשיבה להם ומבינה אותם). ללא אלו, אישיות בריאה ויחסים בריאים לא יתפתחו כמו שצריך, בדיוק כפי שעץ לא יכול לגדול ללא אור שמש ומים.

1.2.1 הצורך בהשתייכות חברתית;

האדם הוא יצור חברתי והצורך בהשתייכות חברתית הוא חלק מתשוקותיו האישיות. הצורך בהשתייכות נחשב בפסיכולוגיה לצורך אנושי בסיסי ולמניע עיקרי לפעולה. האדם חותר להיות קרוב לבני אדם אחרים ולקיים איתם קשר בעל משמעות שבמסגרתו יקבל מהם אהדה ואהבה. הדבר מתבטא הן בצורך באהבה רומנטית, הן בצורך בהשתייכות לקבוצה חברתית, והן בקשרים עם צאצאים, קרובי משפחה וידידים. (אדלר 2009)

2. על כנפיים של קרמבו

'**כנפיים של קרמבו**' היא תנועת נוער (ע"ר) המהווה מסגרת חברתית-חינוכית בלתי פורמלית לילדים עם ובלי מוגבלויות שיחדיו מובילים שינוי חברתי. התנועה פועלת מ-2002. נכון להיום מפעילה התנועה כ-50 סניפים ברחבי הארץ ועוד מספר רב של סניפים בתהליך הקמה. פעילים בתנועה מעל 1,200 **חניכים** בגילאי 7-21 עם מוגבלויות, וכ-3000 **חונכים**, בני נוער בגילאי 12-18 מהחינוך הכללי שחלקם עם מוגבלויות. סה"כ בתנועה מעל 4,500 פעילים - חניכים, חונכים, צוותים מובילי סניפים ובני נוער בעלי תפקידים שונים בתנועה, המגיעים מכלל החברה בישראל ומכלל המגזרים ללא אבחנת דת, גזע ומין.

Rogers C. R. , Psychology: A Study of a Science. Study 1, Volume 3

,Formulations of the Person and the Social Context

(edited by Sigmund Koch. (McGraw-Hill, 1959, pages 184-256

by Saul McLeod published 2007, updated 2014

Maslow A.H. (1943) Original Published in Psychological Review, 50, 370-396

'משמעות חיינו' מאת: אלפרד אדלר מ 2009 הוצאת דביר תרגום: זהבה גוטמן

במאמר זה נבחן את התפיסה והאידיאולוגיה של התנועה, השפה המדוברת בה והמבנה שלה, לאור גישות השמות במרכז את האדם, הסובייקט, ומציעות דרכים לשילוב בכלל החברה. כל זאת במילים וב"רוח הקרמבו"ית". נטען כי התנועה מציעה חדשנות תפיסתית ופלטפורמה יחידה מסוגה, למימוש שילוב והכלת ילדים ונוער עם ובלי מוגבלויות, בחיים חברתיים עשירים, מתוך בחירה לעבור תהליכי סוציאליזציה לחברה הישראלית ביחד, ברוח אידיאולוגית היוצרת מקום ומשמעות לכל אדם.

"כנפיים של קרמבו" נוסדה מתוך אמונה כי **יצירת בסיס למפגשים משותפים**, בין צעירים עם מוגבלויות לצעירים ללא מוגבלויות, בני אותו גיל, תוביל להבנה הדדית האחד את השני, תיצור הזדמנות לקשרים חברתיים ולשינויי תפיסות ועמדות כלפי אנשים עם מוגבלויות הן של צעירים בני אותו גיל והן של הציבור בכלל, תפתח כישורים חברתיים בקרב הילדים עם המוגבלויות ותוציא אותם מהבידוד החברתי מאוכלוסיית השווים שלהם, שכפתה עליהן המוגבלות.

באמצעות הפעילויות, המתקיימות אחת לשבוע, הילדים ובני הנוער חווים יחדיו פעילות חברתית שדרכה הם מכירים זה את זה, את החזקות ואת הקשיים זה של זה ולומדים כיצד לתווך ולאפשר לכל אחד מהם להיות **שותף פעיל** בפעילות החברתית.

בני הנוער המשמשים כחונכים עבור החניכים עם המוגבלויות, רואים עצמם **פעילים בתנועת נוער המשלבת ילדים ונוער עם ובלי מוגבלויות**. תפקידם הינו לתווך ולהנגיש את הפעילויות לנוער עם מוגבלויות. הם פועלים יחד, חווים יחד את הפעילות ואת החברות בתנועה משלבת, יוצרים מקום ומשמעות לכל חבר בקבוצה, ומממשים יחד את ערכי התנועה.

הקבוצה ההטרוגנית, הינה סך כל חבריה, ולכן מכלילה ילדים ונוער עם מוגבלויות שונות - תקשורתיות, קוגניטיביות, פיזיות, חושיות. תהליך השילוב הוא הכרות גם עם מוגבלויות השונות משלך.

בישראל קיימת מסורת רבת שנים של השתתפות צעירים בפעילות תנועות נוער, ארגוני בני נוער העוסקים בחינוך בלתי פורמלי, מערכות עצמאיות בעלות תרבות, אידיאולוגיה וסמלים. ייחודה של התנועה 'כנפיים של קרמבו' בכך שכל הנ"ל סובבים סביב שילוב והכללה. התנועה מאפשרת **שילוב נרטיבים חדשים ושונים** בתהליכי ההתבגרות של הנוער הישראלי, שעד כה לא הכיל נוער עם מוגבלויות מורכבות. (להרחבה, ר' את תיבת המידע: התפיסה החינוכית בכנפיים של קרמבו)

השילוב בכנפיים של קרמבו – במשמעות של שיתוף/הכללה/הכלה, מורכב משלושה אלמנטים מרכזיים המוציאים אותו מהכח אל הפועל – מתיאוריה לפרקטיקה:

א. "הרחבת המושגים" – תפיסה חינוכית

ב. רוח קרמבו כבסיס לשפה קרמבואית

ג. תורת הפעלה – גישה מקצועית ובניית מסגרת תומכת

הפעילים בתנועה פועלים על פי גישת השילוב של התנועה, המהווה אסטרטגייה ליישום ומאפשרת תרגום של התיאוריה לפרקטיקה.

בחלקים הבאים נסביר את שלושת האלמנטים, נדגים ונתר את מימושם בתנועה.

כנפיים של קרמבו

תנועת נוער לצעירים
עם ובלי צרכים מיוחדים

3.1 "הרחבת המושגים" – תפיסה חינוכית

הרחבת המושגים היא אלמנט חדשני, המוטמע ב DNA התנועתי ומופיע בהרחבה באתר התנועה. תפיסת הרחבת המושגים ניתן להתייחס למושגים שונים שלא כהגדרתם המילונית ואפילו לערער על המשמעות המידית שלהם, ובדרך כך לשנות את המדדים המקובלים בחברה בהקשר למושגים אלו. לדוגמא אדם הנתפס בחברה כחלש אשר אינו מוגדר כבעל יכולת, עצמאי ומוביל, יחשב ככזה כאשר מרחיבים את משמעויות המושגים הללו.

עקרון "הרחבת המושגים" ניתן למימוש עבור כל ערך ומושג. הרחבת המושגים היא זו המאפשרת לאדם להיכלל ולהתקבל במקום היותו מודר ומוחלש. הנחלת המושגים הללו במובנם הרחב בקרב בני נוער, מובילה לשינוי בתפיסות ובעמדות שלהם לגבי אנשים עם מוגבלות. שינוי זה מאפשר להם קבלה, הכלה וכיבוד של כל אדם כאדם ולא על פי מדדים חברתיים מקובלים, תוך רצון שהשינוי יתבטא וישפיע לא רק בפעילות החברתית אלא אף בתפיסות ובעמדות של בני הנוער כלפי הכלל ובכלל.

שלושה מושגים מרכזיים מקבלים משמעות נרחבת ב'כנפיים של קרמבו': עצמאות, יכולת והובלה דרכם מודגם עקרון "הרחבת המושגים".

○ עצמאות

המושג המקובל 'עצמאות' מתייחס לאי תלות של אדם, תוך שימת דגש על היכולת הפיזית שלו לביצוע מטלות שונות. ב'כנפיים של קרמבו' המושג מקבל משמעות נרחבת, כך ש'עצמאות' מתייחס לרצון החופשי, ליכולת בחירה, לחשיבה חופשית, המאפשרים לאדם להיות שותף משמעותי בפעילות.

עצמאות יכולה להתבטא במובנים שונים. אנו מעודדים להסתכל על האדם מעבר למוגבלות ולאחר אצל כל אחד את המקומות בהם הוא יכול להיות שותף אקטיבי בפעילות. העצמאות יכולה לבוא לידי ביטוי בחשיבה, ברצון חופשי, בבחירה, או בכל פעולה קטנה. בעינינו כל פעולה המערבת בחירה חופשית של אדם עם מוגבלות, קטנה כגדולה, תחשב כעצמאות.

אדם המרותק לכיסא גלגלים ומוגבל ביכולת התקשורת שלו, על אף מוגבלויות אלו יכול להיות עצמאי. תפקידנו לאפשר לו להיות חלק מפעילות על ידי מציאת והדגשת חזקותיו.

לדוגמה: תמיכה בעצמאות חניך- אם אנו מציירים ציור יחדיו ומגבלתו לא מאפשרת לו להחזיק צבע ביד, נחלק בינינו את התפקידים – כל אחד על פי יכולתו, הוא יתכנן את הציור ויבחר את הצבעים והחונך יצייר את הציור לפי הנחיותיו. ובכך היצירה היא עבודה משותפת ומבטאת את שני השותפים לה.

○ יכולת

בעידן של הישגיות וחברה המעודדת הצטיינות, מקובל להעריך ולהוקיר יכולות בהן האדם בא לידי ביטוי במיטבו על ביצועיו והישגיו. בכנפיים של קרמבו הגישה היא להעריך ולשבח את ביצועיו והישגיו של אדם בהתאם ליכולות שלו.

הרחבת המונח והכרה ביכולות, גם אם הן זעירות, תוביל אותנו כחברה לתפיסה מכילה ומכבדת בה אדם מוערך גם אם יכולותיו מוגבלות. כך ניתן להאיר את היכולות של האדם ולראות את הדברים בצורה חיובית מתוך יכולותיו ולא מתוך המגבלה שלו.

לדוגמה: חניך עם מגבלה תנועתית קשה, אינו יכול לתופף בידיו ולהשתתף במעגל מתופפים. אולם אם נתעקש ונחפש פתרון יצירתי נוכל לאפשר לו לתופף ברגליו. כך יוכל החניך לקחת חלק בפעילות ולחוות חווית יכולת והצלחה.

דוגמה נוספת: אנו מכנסים בתנועה ועד מנהל צעיר בו חברים חניכים וחונכים הדנים יחד בסוגיות שונות לגבי התנועה והפעילויות, חברים בוועד המנהל הצעיר פעילים ברמות תפקוד וקוגניציה שונות. כל אחד מהם תורם לשיח בהתאם ליכולותיו ואנו מאמינים כי תרומת כל אחד מהם חשובה ומפירה.

○ **הובלה** – מקובל למדוד הובלה ביכולות כריזמטיות גבוהות להנהיג ולהוביל. בכנפיים של קרמבו אנו רואים בכל אחד את היכולת להוביל.

בבסיס הראייה שלנו, צורך של אדם - גם הוא נתפס כהובלה. הצורך יכול לבוא לידי ביטוי בדרכים שונות (מילולית או בדרכים אחרות למשל ע"י הבעות גוף ופנים). האדם המביע את הצורך ומוביל אחריו אנשים נוספים על מנת לממש את רצונו או רעיונותיו, הוא אדם מוביל, גם אם לצורך ביצוע המשימה הוא זקוק לסיוע. לפיכך, כל הפעילים בתנועה: חניכים, חונכים, מדריכים ועוד הם בעלי יכולת להוביל ולחולל שינויים.

אנשים נוטים לחשוב כי רק אלו היכולים להפעיל את ידיהם ורגליהם, מסוגלים לרקוד.

הרחבת המושג 'לרקוד' מציעה תפיסה שניתן לרקוד גם עם כיסא גלגלים. כך גם לגבי המושג 'לשיר' – שירה היא רק באמצעות שימוש במיתרי הקול ליצירת מילים. הרחבת המושג מציעה 'לשיר' גם באמצעות הפקת קולות, מחיאות כפיים ורקיעות רגליים, לפי תפיסה זו אנשים עם מוגבלות שמיעה יכולים להקשיב לזולת, אנשים עם מוגבלות ראייה יכולים להביט לעמקם של דברים ואנשים שאינם יכולים לדבר – יכולים להשמיע את קולם. העקרון מאפשר לאדם להוביל, להיכלל ולהתקבל במקום להיות מודר ומוחלש.

למידת אופן השימוש בעיקרון הרחבת המושגים המונחלת לפעילי התנועה, מאפשרת להם לערוך היקשים ולהטמיע את הטכניקה המוצעת גם למושגים אחרים כגון 'חברות', 'הדדיות', 'אפשר', 'יחד' ועוד – פיזיים ומופשטים כאחד. ההתייחסות למושגים. במובנם הרחב והתמקדות בראייה החיובית מחזקת גם את החונכים בתנועה.

כבני נוער המתבגרים בחברה הישגית, הרוויה לעיתים בתחרות וסיטואציות של חוסר בטחון, מובילה הגישה החינוכית הנהוגה בתנועה לשחרור, לתחושת בטחון המאפשרת התנסות והובלה. בני הנוער מועצמים, ממשים את עצמם ואת יכולותיהם, פנויים ללמידה והכלה, מנהיגים ומובילים סניפים ובהם עשרות חניכים וחונכים.

והחשוב מכל כולם מרגישים שווים ומוערכים ומקבלים אחד את האחר כפי שהוא – כי כל אחד מאתנו, הוא יחיד ומיוחד.

ההרחבה המושגית הלכה למעשה, באה בכנפיים של קרמבו למימוש שוב ושוב. עם הזמן החלו פעילי התנועה, חניכים וחונכים לאמץ לעצמם, הלכה למעשה, הרחבה מושגית:

'דקתיווך' (דקת תיווך) היא הפתרון שהולידו פעילי התנועה לאחר שעלה קושי של חניכים מסויימים, בהבנת משימות צוות ההדרכה, בשל רעש, היסחים, הצורך בתת"ח (תקשורת חלופית) או במיקוד תשומת לב. הפעילים הגדירו "דקת תיווך", שהוא פרק זמן בו כל חונך מסביר לחניך את הפעילות ומוודא הבנת ההנחיות/ המשימות/ הפעילות.

'הובלת מורל' גם ללא מילים - בתחילת כל פעילות מתקיים מעגל מורל בו משתתפים כל חניכי וחונכי הסניף. החניכים, שאינם מדברים, מצליחים להוביל מורל על ידי שימוש במחוות, לוחות תקשורת, רקיעות ברגליים ועוד.

מורל בידיים - באחד הסניפים צורך של חניכה חירשת אשר לא יכלה לקחת חלק במורלים אותם לא שמעה, הוביל את החונכים ללמוד את כל שירי המורל בשפת סימנים. כיום בכל סניפי התנועה שרים ומסמנים בשפת סימנים את כל שירי המורל.

'זמן בלתי פורמאלי' - פרק זמן מובנה בפעילות המאפשר מפגש חברתי, בלתי אמצעי, מותאם לצרכים של הפעילים בחונכות, לטובת העמקת הקשר, התנסות במיומנויות חברתיות ותקשורתיות וליצירת יחסי ידידות וקרבה.

3.2 שפה קרמבואית, בריאת מציאות אחרת

התפיסה החינוכית הייחודית הובילה אותנו ליצור **שפה ייחודית**, המבטאת את הערכים המרכזיים שלנו, אותה אנו מכנים "רוח קרמבו". השפה משקפת את המציאות ומעצבת אותה כאחד. העיסוק בקשיים ובפתולוגיות הוליד השקפת עולם ושפה רוויות סטיגמות. אנו שופטים ומתייחסים לבני אדם מתוך הפריזמה המקטלגת והשופטת.

ד"ר מייקל קנדריק (Kendrick 2004) טוען כי עבודה ממוקדת אדם, מתחילה בתוך כל אחד מאיתנו ומקרינה מבפנים החוצה כלפי אחרים. מערכת האמונות הפנימיות המוטבעות בנו מובילה את הדרך שבה יוצרים אינטראקציות עם בני אדם אחרים. תהליכי התכנון בהם אנו מעורבים מול אנשים ודרכי יצירת הקשר, הם תמונת ראי של האמונות שלנו על האדם. "

Kendrick, M.J. (2004) "Some Predictable Caution Concerning The Over-reliance and Overemphasis on Person Centered Planning" *The Frontline of Learning Disability*, Issue 58, p 1-6 Ireland, April 2004.

שינוי השפה יוביל בהכרח לשינוי מודל העבודה, ובהמשך לשינוי תפיסת המציאות והפרקטיקה בה;

שפת התנועה, המופיעה באתר התנועה, מותאמת לכל ומציעה את החזון "יוצרים יחד מקום ומשמעות לכל אדם" - במילים פשוטות. כל מסר מתורגם לשפה מובנת לאוכלוסית הפעילים על כל גווניה. כך גם מנוסחים **ערכי התנועה**:

"אני יכול" – ליבת הערכים - עצמאות, מוטיבציה, העצמת כוחות ויכולות.

"אני שייך" – שותפויות פרואקטיביות, השתלבות - שייכות, הכלה, הדדיות, חלק מקבוצה משמעותית.

"אני מוביל" – מנהיגות משותפת, מחויבות ואחריות – הובלה.

"אני חבר" – "ערבים זה לזה" – מעורבות, איכפתיות, חברות. קשרים שאינם תלויים
בפתולוגיה ואבחנה.

"אני ישראלי" – ישראליות - הוויה וחוויה שהיא חלק מהחברה הישראלית באשר היא, תואמת
גיל, והשקפת עולמו של הפעיל.

"אני אוהב" – "ואהבת לרעך כמוך" – אהבה, שמחה, כבוד.

לצד הניסוח הפשוט של מסרי התנועה, נוצרת שפה חדשה "קרמבואית" המתרגמת את המציאות.
מחקר שנערך בקיץ 2015 אודות השפעת התנועה על פעיליה, מצא כי נוצרה שפה בה משתמשים
פעילי התנועה. כך זה נשמע:

"אפשר ללמוד מכל אחד"

"לכל אחד יכולת, נחקור מהי ונמצא אותה"

"עצמאות זו האמונה שניתן לעשות את זה ביחד"

"כולנו מנהיגים השואפים לשנות את העולם כך שיראה עד כמה ילד עם לקות יכול לתרום
לחבריו"

"החניך שלי חזק – הוא מתמודד עם קשיים ולקויות – הוא הגיבור שלי ומודל לחיקוי"

"צעד אחד קדימה מוביל לצעדים נוספים, אם זה מוערך זו הצלחה."

"כל אחד הוא קצת קרמבו"

המחקר מצא כי פעילי התנועה הינם סוכני שינוי ושגרירים המפיצים את מסרי התנועה בחברה
הישראלית. עוד הצביע המחקר על שינוי בתפישת האחר, השפעה על המעגל המשפחתי, הטמעת
ערכי התנועה והתפיסה החינוכית אצל הפעילים, והיווצרות שפה. נמצאה השפעה על בטחון עצמי,
יכולת מנהיגות, ושיפור במעמד חברתי במסגרות שונות. במקביל נמצאה גם השפעה על איכות חיי
החניכים וכישוריהם התקשורתיים והחברתיים.

[/http://www.krembo.org.il](http://www.krembo.org.il)

<http://www.bleknet.net/krembo/t-10.pdf>

השפה, בה מוטמעים הערכים והאמונות, בונה מציאות של נוער מוביל שינוי, של נוער מוביל נוער.
התמקדות בחוזקות, בהצלחות. היכרות בחולשה ובקושי וחיפוש יצירתי אחר פתרונות. חוויות
קטנות של שיתוף, התמדה ועיקביות. קשרים לא פורמליים כמפתח להכרות, מודלינג וצמיחה.

השפה מרחיבה את מערכת האמונות ואת הפריזמה בה אנו מתבוננים על אנשים אחרים ועל
עצמינו, על קשיים, על התמודדויות ועל הצלחות.

3.3 תורת הפעלה – גישה מקצועית ובניית מסגרת תומכת

בחלק זה נציג את הפרקטיקות של כנפיים של קרמבו ונדון בתרומתן לפיתוח והעצמה של שייכות.

כנפיים של קרמבו

תנועת נוער לצעירים
עם ובלי צרכים מיוחדים

3.3.1 חונכות אישית במסגרת קבוצתית

מסגרת הפעילות היא קבוצתית. כלל הפעילים מחולקים לקבוצות גיל שונות ולכל קבוצה צוות הדרכה משלה ופעילות המותאמת לקבוצה. כדי לאפשר פעילות משותפת של אכלוסיה כה מגוונת - פותח **מודל חניכה אישית במסגרת קבוצתית**. שני חונכים מותאמים לכל חניך.

הפעילים הזקוקים לתיווך משתלבים/משתתפים בחונכות כחניכים.

הפעילים בעלי המיומנויות והיכולת לחונך (ללא קשר למוגבלות), משתלבים כחונכים בזוגות לחניך הזקוק לתיווך, או בתפקידים שונים בסניף.

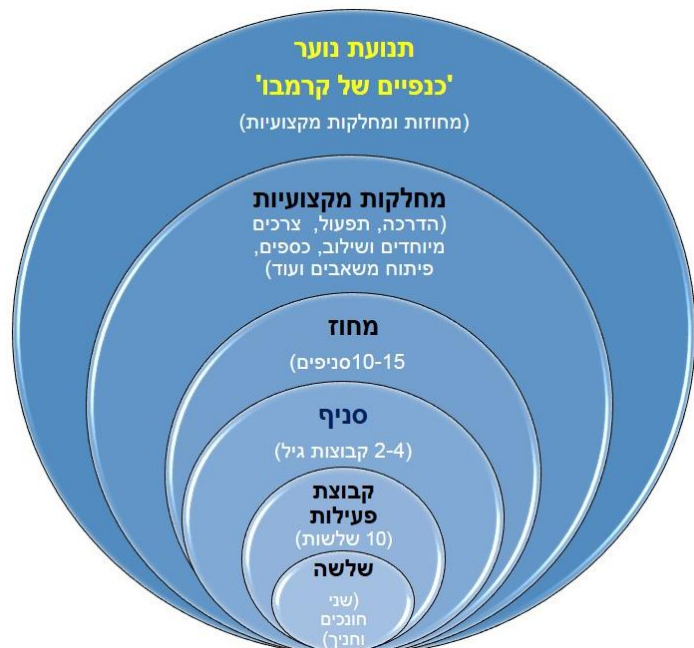
שני חונכים לחניך בקבוצות השונות, וחניך עם חונך בקבוצות הבוגרות.

הקבוצה מחולקת לרוב לשלוש. במהלך הפעולה, תפקידם של שני החונכים לתווך ולסייע לחניך שלהם, בהתאם לצרכיו האישיים, ולאפשר לו להיות שותף מלא בפעילות ולהיות חלק ממנה בעצמם. מודל זה נועד לגשר על פערים שעשויים להתגלות בין החניכים השונים ביכולת ההבנה וביכולות הפיזיות שלהם. פעולה קבוצתית המורכבת מהרבה פעילים התומכים אחד בשני – היא המאפשרת קיום פעילויות מגוונות, החל מפעילות פיזית רבת משתתפים ועד לדיון פורה.

אם בעת דיון, חניך המתקשה לדבר, מעוניין להשתתף בדיון - חונכיו יסייעו לו לקבל את תשומת הלב של הקבוצה ואת משאב הזמן הדרוש לו להשלים את דבריו. עבור חניך עם קושי קוגניטיבי, החונכים יפשטו את תוכן הדיון לרמה המתאימה ליכולותיו ובכך יאפשרו גם לו להיות שותף בדיון.

הילדים ובני נוער, עם ובלי מוגבלויות, המגיעים באופן קבוע לפעילות, מנגישים ומונגשים מתווכים ומתווכים, מפעילים ופועלים, כקבוצת שווים בפעילות משותפת, בגובה העיניים. הפעילות מונגשת לכל – באופן גנרי, מועברת בעזרת מתודולוגיות שונות המאפשרות שיח רחב, והשתתפות בגובה עיניים של כל חברי הקבוצה. מבנה הפעולה מאפשר להפעיל במקביל התאמות בהתאם לצרכיהם, רצונותיהם, אהבותיהם ויכולותיהם של הפעילים.

המבנה הארגוני בכנפיים של קרמבו

יחידת העבודה הקטנה – היא השלשה; שני חונכים וחניך.

יחידת העבודה הבאה היא קבוצת הפעילות, בה כעשר שלשות.

ולאחריה יחידת העבודה היא הסניף, בו כ 4-2 קבוצות גיל.

כ – 10 סניפים מהווים מחוז,

שישה מחוזות ומחלקות מקצועיות מרכיבים את התנועה.

(מחלקות מקצועיות הינן המעטפת המעניקה שירותים לשילוב, הדרכה, לוגיסטיקה, כספים ופיתוח משאבים).

התפיסה החינוכית בכנפיים של קרמבו מתקיימת ברמת המיקרו, המזו והמאקרו;

ברמת המיקרו – החונכות במרכז מכילה, הקבוצה מכילה, מתווכת, ויוצרת קהילה הטרוגנית, סניף.

ברמת המזו – הקבוצה היא חלק מסניף, ממחוז ומתנועה, ומקיימת תרבות ומסורת משותפים.

ברמת המאקרו – התנועה היא חלק מתנועות הנוער, אירגוני נוער וארגונים חברתיים, העוסקים בשילוב והנגשת שירותים וחוויית חיים שונות לאנשים עם מוגבלויות כחלק מהחברה הישראלית. פעילי 'כנפיים של קרמבו' משתתפים באירועים חברתיים שונים ומפיצים את השפה והתפיסה וכן מנחילים את הפרקטיקה ומיישמים אותה באשר הם.

3.3.2 גישת 'חונך כמתווך' – מודל חניכה ייחודי

הגישה מתבססת על הצורך שיש לחניך עם מוגבלות בעזרה והכוונה על מנת לאפשר לו להתנסות, להשתתף ולקחת חלק בכל הסובב אותו. על פי אותם זכויות אשר זכאי להם כל אדם. מטרת התיווך בין חונך וחניך הינה לאפשר ולא "לעשות במקום" – עידוד החניך לאקטיביות. המתווך הוא אדם אשר נמצא ב"יחד ולצד" האדם הזקוק לתיווך. גדולתו היא בכך שהוא מספק רק את התמיכה הנדרשת על מנת לאפשר לחניך לקחת חלק פעיל בסיטואציה מסוימת. החונך ב'כנפיים של קרמבו', הוא שותף של החניך בפעילות וחווה אותה יחד עמו. מידת התיווך משתנה מחניך לחניך, לעיתים מפעילות לפעילות ולפעמים אף נוצר מצב שבמהלך פעילות אחת יתווך החונך לחניך ברמות שונות של תמיכה בהתאם לצרכיו.

מתווך טוב צריך לזהות גם כשאין צורך בתיווך שלו – כלומר, הוא צריך לזהות את המקומות בהם עליו לקחת צעד אחד אחורה. הרגעים בהם החניך עם המוגבלות מצליח ללא עזרה ותמיכה הם רגעים מאד משמעותיים עבורו. פעמים רבות רגעים אלה מתפספסים על ידי שיגרת היום העמוסה, הורים ואף אנשי מקצוע הרוצים לעזור, לתמוך ולספק לילד תחושת נוחות או הצלחה.

לפי גישת הכוחות² לאדם יש כוחות שמאפשרים לו לשרוד, להתמודד ולבנות חיים. האדם הפעיל את כוחותיו בעבר ומפעילם גם בהווה. ייתכן שלא כל הפעולות משיגות את המטרה, ייתכן שבמצבו היום יותר קשה לו ולנו להבחין כיצד כוחותיו יעמדו מול האתגרים והלחצים של מחר. גישת הכוחות מלמדת, שככל שנמקד את מאמצינו בחלקים הבריאים ונסייע להם לגדול, לשגשג

² ר' כהן. ב. ובוכבינדר, א. (2005). **מן הכוח אל הפועל: גישת הכוחות בעבודה סוציאלית**. תל אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל אביב

ולגבור על החלקים האחרים, נתמקד בכוחותיו של האדם ונתייחס אליו מתוך יכולותיו וחוזקותיו, כך תהיינה ההתערבויות שלנו מועילות יותר.

גישת 'חונך כמתווך' מיישמת את העקרונות של הגישה המקצועית השמה דגש על הכוחות והחזקות ובאה לידי ביטוי בהיבטים הבאים:

קבלה – נקודת המוצא שלנו היא שכל חניך מגיע מרקע שונה: משפחתי וסביבתי. לכל חניך יכולות ומוגבלויות הייחודיות לו, אהבות ורצונות שונים, וכל חניך נחשף לעולם שונה של הזדמנויות וחוויות. כל אלו מעצבים את אישיותו ומשפיעים על ידיעותיו ויכולותיו. כך שכשאנו נגשים לשוחח עם אדם, אנו עשויים למצוא שונות גדולה בין אדם לאדם על אף שהוא נמנה על אותה קבוצת ייחוס. מתוך כך, נפנה אל כל אחד מהחניכים בצורה טבעית, רגילה ומכבדת. לאחר היכרות מעמיקה יותר עמו נדע מה רמת ההבנה שלו ונתאים את עצמנו לרמה זו. מוטב לנסות ולכוון גבוה ומשם להתאים את הרמה, מאשר קביעת רמה נמוכה או וויתור מראש – ולאבד את ההזדמנות לקדם את החניך שלנו.

הבנה והקשבה – הבנה והקשבה מהוות חלק משמעותי בתהליך החונכות. חשוב להבין ולהכיר את מאפייני הנכות של החניך, מוגבלויותיו ויכולותיו, הסיבות להתנהגויות השונות שלו, המצבים המאתגרים שייתכן וייווצרו. כמו כן, בכל פעילות חשוב להקשיב לצרכים ולרצונות המידיים שלו. השילוב בין ההבנה הכללית לבין ההקשבה ופתיחות תוך כדי הפעילות, מובילים לחניכה טובה יותר.

ראייה חיובית – בחינת כל סיטואציה מתוך כוונה לאפשר לחניך ולהביא אותו לחוויית הצלחה, תוך איתור והדגשת הכוחות והיכולות ולא את הקשיים.

נגישות והתאמה – הפעילויות בכנפיים של קרמבו מותאמות לקבוצה הטרוגנית של חניכים. תפקיד החונך להתאים ולתווך את הפעילות באופן אישי שיתאים לחניך שלו. הנגשה זו יכולה לבוא לידי ביטוי בדרכי התקשורת עם החניך, בהתאמות לפעילויות יצירה, בתמיכה בפעילות קבוצתית ומוטורית. על מנת לאפשר הנגשה של הפעילות, החונכים מייצרים אמצעי המחשה שיאפשרו לחניך לבצע את הפעולות בצורה עצמאית כלל הניתן.

עידוד לעצמאות – בראייתנו עצמאות מחזקת את ההערכה והדימוי העצמי של האדם. אנו מעודדים מתן הזדמנות להתנסות עצמאית, ולכן נחפש תמיד את הדרך המתאימה לכל חניך להיות שותף פעיל ועצמאי, עד כמה שניתן בפעילות. לצד זה, אנו מטמיעים את המושג "תיווך במידה"

תיווך במידה – מתוך הרצון שלנו לקדם את החניך ולתת לו תחושה של הצלחה, אנו נוטים לפעמים לתמוך בו יותר ממה שצריך. אנו מעודדים את החונכים לתווך במידה על מנת לאפשר את העצמאות של החניך. בגישה זו מוטב שתוצאה של עבודת יצירה לא תהיה מושלמת, אך תהיה תוצאה של עבודה משותפת של החניך והחונך, מאשר יצירה מושלמת שבה החניך רק ישב והתבונן.

כמו כן מתוך הגישה החינוכית שלנו, המרחיבה את מושג העצמאות, ומייחסת אותו גם לחופש בחירה, אנו מדגישים את החשיבות לכך כחלק מהתיווך. לדוגמא: כשאנו מאפשרים לחניך לבחור

את צבעים בעבודת יצירה אנו מעודדים את חופש הבחירה שלו ומחזקים את היותו חלק מהעשייה. בכל שלב בפעילות נזכור ונחפש פתרונות כיצד לעודד את החניך שלנו לקחת חלק בפעילות ולהחליט החלטות עצמאיות.

הדדיות – אנו מובילים תפיסה של קשר הדדי ואחריות משותפת של החניכים והחונכים. הצלחת הפעילות השבועית וצמיחת התנועה טמונה בפיתוח האחריות ההדדית של החונכים והחניכים. אנו מחזקים בחונכים את ההבנה שעל מנת לייצר את ההדדיות, חשוב שכל אחד יהיה שותף פעיל בעל זכויות וחובות בקבוצה, על פי יכולתו. למשל, חונך וחניך יובילו יחד ועדה, יסדרו יחדיו את הסניף בתום הפעילות וכדומה.

לבני הנוער. למבוגרים ולבני הנוער יש מרחבי חשיבה ותכנון, הבנויים כחלק מהפעילות השוטפת, ותפקידם לנסח וליישם את השפה והאידיאולוגיה התנועתיים. במחלקות השונות, בקרב הצוותים המובילים של המחוז ושל הסניף וכן במטה.

3.3.3 מבנה ותוכן פעילות מכילה, מכלילה ומשלבת

על פי גישת איכות חיים (Schalock, 2007) הקהילה אינה רק מקום גיאוגרפי אלא גם תפיסה, דרך חיים, פתיחות, קשר עם הסביבה, עזרה הדדית, שייכות. שילוב מלא של האדם עם לקות (ללא קשר למצבו, יכולתו או צרכיו), משמעו קיום חיים מלאים בקהילה במסגרתה הוא צורך את התמיכות הדרושות לו, המאפשרות סיפוק צרכיו האישיים והחברתיים בכל המסגרות בהן הוא חי ופועל. לאדם עם לקות יש את הזכות לחיות וליצור, לקבל החלטות על חייו ולשתף פעולה עם אנשים ללא לקויות בקהילה.

לפיכך בנויה הפעילות בכנפיים של קרמבו לפנות למכנה המשותף הרחב ביותר. לכל פעולה **מבנה קבוע**, החוזר על עצמו והופך מוכר. הפעילות מאפשרת תהליכי הכרות, השתלבות בקבוצה, הגדרת מקום היחיד והקבוצה, יחסים בינאישיים בקבוצה, למידה הדדית, חלוקת תפקידים, כמו גם התמדה, מחויבות, סובלנות, נחישות, התרגלות ולמידה.

Schalock R.L.(2007) Quality of Life.

.AAIDD American association on Intellectual and develop;mental Disabilities

במסגרת הפעילות מוטמעות פעילויות משלבות כמו "דקתיווך" (ר' למעלה), שימוש במתודולוגיות תקשורת ושילוב שונות, לעיתים אף מהבית (אמצעי תקשורת חלופיים כגון לוח תקשורת וכדומה), כדי לאפשר ולחזק את **שלושת מעגלי השייכות**: חלק מקבוצה/סניף/תנועה. על כך נוספות פרקטיקות מקרבות ובונות מערכות יחסים בינאישיות כמו 'זמן בלתי פורמלי' ורישום משותף במחברת הקשר המסכמת את המפגש ומיועדת גם לשיתוף ההורים.

המפתח לשילוב והכלה נמצא אצל בני הנוער החונכים. חונכי התנועה זוכים להכשרה מעמיקה בעולמות תוכן מגוונים כגון עולם הצרכים המיוחדים, הדרכה ובניית פעולות נגישות, עולם מנהיגות הנוער והובלת שינוי חברתי, פיתוח יצירתיות, למידת עמיתים ועוד.

הרצון העז והמוטיבציה של הפעילים להכיר ולהצליח לפעול יחד, היצירתיות, היכולת להעז, האמון וההכרות, ההדדיות, מאפשרים להם אלתור ומפתחים אצלם את היצירתיות במציאת

פתרונות לאתגרים. המאמץ לפעול יחד הינו משותף לכולם ומזמן הרבה רגעי אינטימיות, אמפטיה, והדדיות. כמו בכל מערכת יחסים בינאישית.

בכנפיים של קרמבו מופעלות פרקטיקות לשילוב בכל התפקידים בתנועה והכשרות לכל חונכי התנועה וכן פלטפורמות לצמיחה והשתתפות פעילה של פעילים בצמתי קבלת החלטות, ליוזמות ורעיונות חדשים, להבעת דעה והשפעה. דוגמה לכך הוא **מוסד הוועד המנהל הצעיר** המאפשר לכלל הפעילים להיות שותפים בפיתוח התנועה ובקבלת החלטות בכל תחום. בנוסף, מושקעים משאבים רבים לקיים מפעלים כשאר תנועות הנוער, אולם בדגש על הנגשתם לכלל הפעילים, כגון מסע משלחת נוער משולבת לאתרי הזיכרון בפולין, מסע שהינו מרתק ומפרך, מחנה קיץ מותאם, הדורש תכלול זמנים אינטגרטיבי, בניית חוויות מאתגרות לכל המשתתפים בו ומשלב את משפחות החניכים, אירועי שיא מונגשים כגון יום גיבוש לחונכים ועד עדלאידע עירונית בפורים. כל הפעילים משתתפים במפעלים השונים, בהתאם ליכולותיהם ולמוטיבציה שלהם.

ואם כבר לבד, אז שיהיה בתנועה: סוף דבר

השילוב של ילדים ונוער עם צרכים מיוחדים עד גיל 21 בסניפי 'כנפיים של קרמבו' הוא תחילתה של דרך שבהמשכה, כך אנו מאמינים, תוביל להגדלת שיעור השתתפות אנשים עם צרכים מיוחדים, בתפקידי חיים צפויים בקהילה, במגוון מסגרות כגון להיות סטודנט, עובד, חבר, חבר קהילה, בן זוג, שותף, או הורה ולהשתמש במתקנים חברתיים כגון תחבורה ציבורית, ספרייה, בית חולים, אוניברסיטה ועוד.

"כנפיים של קרמבו" רואה שימוש במודל העבודה, והפצתו אל מחוץ לתנועה, כחלק מהובלת תהליכים של שינוי בחברה בארץ ובעולם. פלטפורמה, מודל עבודה, מערכת שעובדת, שניתנת לשכפול ולמידה, ושמוכיחה עצמה קודם כל כמשלבת ובהמשך כמעודדת שילוב וכמשפיעה על סביבתה.

'כנפיים של קרמבו', כולם יכולים. ילדים עם לקויות ראייה, יכולים לראות, ילדים עם בעיות שמיעה יכולים לצעוק, ילדים בכיסאות גלגלים יכולים לקפוץ וכולם יחד יכולים לצחוק ולעשות כיף חיים. אני מרגישה שיכנפיים של קרמבו היא קריאת ההתעוררות של החברה הישראלית שאומרת: "ילדים עם צרכים מיוחדים הם לא שקופים!"

(מיכל, חונכת מסניף ירושלים 2015).

מקורות

אדלר א., (2009). 'משמעות חינוך'. תל אביב: הוצאת דביר. תרגום: זהבה גוטמן.
כהן. ב. ובוכבינדר, א. (2005). **מון הכוח אל הפועל: גישת הכוחות בעבודה סוציאלית**. תל אביב:
הוצאת רמות – אוניברסיטת תל אביב.
אתר כנפיים של קרמבו - קובי קלאודיה תפיסת "הרחבת המושגים" - תפיסה חינוכית גישה מקצועית-
חונך כמתווך. <http://www.krembo.org.il>
מחקר הערכת תהודה אודות הפעילות ביכנפיים של קרמבו על הפעילים, יולי 2015 :
<http://www.bleknet.net/krembo/t-10.pdf>

Maslow A.H. (1943) Original Published in Psychological Review, 50, 370-396

Kendrick, M.J. (2004) "Some Predictable Caution Concerning The Over-reliance and Overemphasis on Person Centered Planning" The Frontline of Learning Disability, Issue 58, Ireland, April 2004.

Schalock R.L. (2007) **Quality of Life**

AAIDD American association on Intellectual and develop;mental Disabilities

The National Disability Authority (NDA) in January 2007.

The Wisconsin Education Association Council –WEAC

<http://weac.org> . /

technology (ICT)) .Disability Act, 2005(

Rogers C. R. , Psychology: A Study of a Science. Study 1, Volume 3:

Formulations of the Person and the Social Context,

edited by Sigmund Koch. (McGraw-Hill, 1959, pages 184-256(

by Saul McLeod published 2007, updated 2014

לקריאה נוספת:

טרופר חילי, (2013). **מקום בעולם, מחשבות על חינוך** תל אביב:, הוצאת משכל ,
מנדלבאום אריק, (2014). **חולמים מקום, מתיאוריה למעשה בהקמת בית חינוך פורץ דרך**. הוצאת ספר ספר
פג דור חיים, (2016) **ילדים דחויים במערכת החינוך, הילד הפגום שאינו מפסיק להתמיין**, פסיכולוגיה
עברית, 24.4.2016

The Impact of Person Centered Planning 2005. Institute for Health Research' Lancastniversity

כנפיים של קרמבו

תנועת נוער לצעירים
עם ובלי צרכים מיוחדים

אודות הכותבות:

קובי קלאודיה

קלאודיה קובי, האם המייסדת של 'כנפיים של קרמבו', היא אימו של כפיר, החניך הראשון של התנועה וההשראה להקמתה. קלאודיה פיתחה את התפיסה החינוכית והגישה המקצועית של 'כנפיים של קרמבו' וכן אמונה על עיצוב סמל התנועה (הלוגו), המדים וסמל החזון. קלאודיה היא חברת הועד המנהל של התנועה ומובילה מטעמו את וועדות ההיגוי לפיתוח התכנים ותורת ההפעלה

Claudia Coby

מירב זייגר-קובר

פסיכולוגיה חברתית (MA) מנחה מקצועית 'כנפיים של קרמבו'. עוסקת מזה 15 שנה בהדרכה, ליווי והנחיית ארגונים חברתיים נותני שירות לילדים נוער ומבוגרים עם מוגבלויות ולמשפחותיהם. במסגרת התנועה עוסקת בהדרכה, הנחייה, המשגה והתאמת דרכי פעולה, הכשרות ופיתוח לפעילות תנועת נוער לילדים עם ובלי מוגבלויות, בכל הקשור לשילוב, הכללה והכלה .

Meirav Zaiger-Kober

בועז מירב

מירב בועז ('בוזי'), מ"מ מנכ"לית 'כנפיים של קרמבו' וסמנכ"לית פיתוח משאבים וקשרי חוץ. מובילה את תחום פיתוח משאבים וגיוס תומכים, תורמים ושותפים לפעילות התנועה. אמונה על פיתוח וכתובת המידע, התכנים והמיזמים של התנועה וחשיפתם הציבורית והתקשורתית. שותפה בכתובה ובעיצוב תוכנים תורתיים של התנועה.

Merav Boaz